

تحلیلی بر منابع تبصره «۱۴» در لایحه و قانون بودجه سال ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۸۹۵۹
کد موضوعی: ۲۳۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۳/۳

عنوان گزارش:
تحلیلی بر منابع تبصره «۱۴» در لایحه و قانون بودجه سال ۱۴۰۲

نام دفتر:
مطالعات بخش عمومی (گروه بودجه)

تهیه و تدوین کننده:
محمد مهدی جعفری

همکار:
محمد حسین معماریان

ناظران علمی:
سید عباس پرهیزکاری، سید محمد حسین فاطمی

صفحه آرا:
مهدیه قمچیلی

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:
۱. هدفمندی
۲. تبصره «۱۴»
۳. پارانه انرژی

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	مقدمه.....
۸	تبیین فروش لایحه.....
۱۱	تحلیل منابع لایحه.....
۱۳	اهم تغییرات تبصره «۱۴» لایحه تا قانون بودجه سال ۱۴۰۲.....
۱۴	جمع‌بندی.....
۱۵	پیوست.....

فهرست جداول

۸	جدول ۱. مقایسه منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱.....
۹	جدول ۲. مقایسه فروش قیمت فرآورده‌های نفت در تبصره «۱۴».....
۱۰	جدول ۳. مقایسه فروش قیمتی گاز طبیعی.....
۱۳	جدول ۴. پیش‌بینی کسری منابع هدفمندی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....

تحلیلی بر منابع تبصره «۱۴» در لایحه و قانون بودجه سال ۱۴۰۲

چکیده

فرض محاسبه منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبنی بر این بوده است که قیمت گاز خوراک پتروشیمی‌ها، براساس فرمول وزارت نفت، در طول سال ۱۴۰۲ همواره در سقف ریالی خود یعنی ۷۰۰۰ تومان باقی خواهد ماند. با احتساب نرخ ۲۸۵۰۰ تومان اعلامی بانک مرکزی قیمت گاز خوراک براساس فرمول مصوب کمتر از ۷۰۰۰ تومان خواهد بود و همچنین چشم‌انداز از قیمت گاز هاب‌های منطقه‌ای کاهشی است. محاسبات نشان می‌دهد هر ۱۰۰۰ تومان کاهش نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها منجر به کاهش ۳۷ هزار میلیارد تومانی منابع هدفمندی می‌شود.

نکته مهم آنکه ۲۹۱ هزار میلیارد تومان از منابع تبصره «۱۴» معادل ۴۴ درصد از کل منابع هدفمندی (تبصره «۱۴») از محل صادرات فرآورده‌های نفتی حاصل شده و از نوع منابع ارزی است. همچنین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به صنایع که منابع حاصل از آن حدود ۴۰ درصد از منابع تبصره «۱۴» را تشکیل می‌دهد، نیز براساس فرمولی وابسته به نرخ ارز تعیین می‌شود؛ لذا در مجموع ۸۴ درصد از منابع هدفمندی به سیاست ارزی دولت گره خورده است. مطابق محاسبات کارشناسی در صورت تداوم سیاست تثبیت نرخ ارز ۲۸۵۰۰ تومانی، منابع هدفمندی با عدم تحقق حدود ۱۴۸ هزار میلیارد تومان همراه خواهد بود. همچنین اگر نرخ ارز سامانه نیما بدون تثبیت به نرخ ارز مرکز مبادله ارز و طلا نزدیک شود، کسری فوق‌الذکر حدود ۷۰ هزار میلیارد تومان خواهد بود.

خلاصه مدیریتی

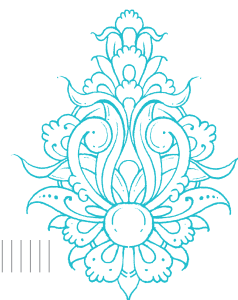
سقف منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ معادل ۶۶۰ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، ۲۴ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است. برای مقایسه بهتر منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ باید توجه کرد که ۲۶ هزار میلیارد تومان از منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مربوط به درآمد فروش داخلی و صادرات اتان، ال پی جی و گوگرد شرکت ملی گاز بود که به صورت جمعی - خرجی باید به خود شرکت بازگردد و از لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حذف شده است. همچنین معوقات و مطالبات دولت از پتروشیمی ها و پالایشگاه ها به میزان ۲۵،۸ هزار میلیارد تومان از جمله منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ بود که با توجه به تسویه کامل مطالبات دولت، از لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حذف شده است. بنابراین، به عبارت دقیق تر منابع هدفمندی یارانه ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۱۲ درصد معادل ۷۶ هزار میلیارد تومان رشد داشته است.

فرض محاسبه منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبنی بر این بوده است که قیمت گاز خوراک پتروشیمی ها، براساس فرمول وزارت نفت، در طول سال ۱۴۰۲ همواره در سقف ریالی خود یعنی ۷۰۰۰ تومان باقی خواهد ماند.^۱ با احتساب نرخ ۲۸۵۰۰ تومان اعلامی بانک مرکزی قیمت گاز خوراک براساس فرمول مصوب کمتر از ۷۰۰۰ تومان خواهد بود و همچنین چشم انداز از قیمت گاز هاب های منطقه ای کاهشی است. محاسبات نشان می دهد هر ۱۰۰۰ تومان کاهش نرخ گاز خوراک پتروشیمی ها منجر به کاهش ۳۷ هزار میلیارد تومانی منابع هدفمندی می گردد.

عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده های نفتی ۱۲ هزار میلیارد تومان و عوارض و مالیات ارزش افزوده گاز طبیعی معادل ۳۶ هزار میلیارد تومان است. در متن جزء «۱» بند «الف» تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، سهم مالیات ارزش افزوده و عوارض شهرداری های کشور بر فرآورده های نفتی و گاز طبیعی از منابع هدفمندی مستثنا شده اند، لذا باید تنها به صورت جمعی خرجی و در راستای شفافیت در ارقام تبصره «۱۴» درج شوند. این در حالی است که براساس حکم جزء «۶» بند «الف» تبصره «۱۴» لایحه بودجه، سهم عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده های نفتی و گاز طبیعی معادل ۴۸ هزار میلیارد تومان برای تأمین یارانه نان به مصرف خواهد رسید که شامل سهم شهرداری ها به میزان ۲۴ هزار میلیارد تومان است. نکته دیگر آنکه در جدول ۵، درآمدهای منابع عمومی ردیف مالیات ارزش افزوده فرآورده های نفتی منعکس شده است (مالیات ارزش افزوده گاز طبیعی نیز در ردیف مالیات ارزش افزوده سایر کالاها مندرج است). در این صورت با تخصیص این مبلغ به یارانه نان در تبصره «۱۴» عملاً از منابع عمومی به میزان حدود ۲۴ هزار میلیارد تومان کاسته خواهد شد.

نکته مهم آنکه ۲۹۱ هزار میلیارد تومان از منابع تبصره «۱۴» معادل ۴۴ درصد از کل منابع هدفمندی (تبصره «۱۴») از محل صادرات فرآورده های نفتی حاصل شده و از نوع منابع ارزی است. همچنین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به صنایع که منابع حاصل از آن حدود ۴۰ درصد از منابع تبصره «۱۴» را تشکیل می دهد نیز براساس فرمولی وابسته به نرخ ارز تعیین می گردد؛ لذا در مجموع ۸۴ درصد از منابع هدفمندی به سیاست ارزی دولت گره خورده است. مطابق محاسبات کارشناسی در صورت تداوم سیاست تثبیت نرخ ارز ۲۸۵۰۰ تومانی، منابع هدفمندی با عدم تحقق حدود ۱۴۸ هزار میلیارد تومان همراه خواهد بود. همچنین اگر نرخ ارز سامانه نیما بدون تثبیت به نرخ ارز مرکز مبادله ارز و طلا نزدیک شود کسری فوق الذکر حدود ۷۰ هزار میلیارد تومان خواهد بود.

۱. در حال حاضر نرخ خوراک پتروشیمی ها براساس فرمول معادل ۱۸ سنت است لذا با ارز حدود ۴۰ هزار تومان قیمت گاز خوراک به ۷۰۰۰ تومان خواهد رسید.

مقدمه

منابع تبصره «۴۱» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ معادل ۶۶۰ هزار میلیارد تومان است. دریافتی‌های این تبصره عبارتند از: درآمد حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی به استثنای عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، منابع حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی و فروش داخلی گاز طبیعی. با وجود اینکه منابع تبصره «۴۱» به اندازه ۳۳ درصد منابع عمومی دولت است، اما همچنان مطابق با سنوات گذشته، ارقام هدفمندی یارانه‌ها در جداول بودجه و سرجمع بودجه عمومی دولت منعکس نمی‌شود، در حالی که بخش اصلی این رقم باید در بودجه عمومی منعکس شود. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بخشی از مصارف تبصره «۴۱» که ماهیت حمایتی دارند به جداول بودجه عمومی منتقل شده و از محل منابع عمومی تأمین مالی می‌شود. در نتیجه این جابه‌جایی، مصارف باقی مانده در تبصره «۴۱» بیشتر از نوع غیرقابل اجتناب و ضروری است.

تبیین فروض لایحه

سقف منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ معادل ۶۶۰ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، ۲۴ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است. برای مقایسه بهتر منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ باید توجه کرد که ۲۶ هزار میلیارد تومان از منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مربوط به درآمد فروش داخلی و صادرات اتان، ال‌پی‌جی و گوگرد شرکت ملی گاز بود که به صورت جمعی -خرجی باید به خود شرکت بازگردد و از لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حذف شده است. همچنین معوقات و مطالبات دولت از پتروشیمی‌ها و پالایشگاه‌ها به میزان ۲۵،۸ هزار میلیارد تومان از جمله منابع قانون بودجه سال ۱۴۰۱ بود که با توجه به تسویه کامل مطالبات دولت، از لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حذف شده است. بنابراین، به عبارت دقیق‌تر منابع هدفمندی یارانه‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۱۲ درصد معادل ۷۶ هزار میلیارد تومان رشد داشته است. جدول شماره ۱، منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ را مقایسه می‌کند.

جدول ۱. مقایسه منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱

ردیف	عنوان	قانون سال بودجه ۱۴۰۱	لایحه بودجه سال ۱۴۰۲	درصد رشد نسبت به سال گذشته	عملکرد ۹ ماهه
۱	دریافتی حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی	۷۷۰۴	۹۲۰۶	۱۹	۷۷۰۴
۲	دریافتی حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی	۳۲۰۰۸	۲۹۲	-۹	۱۴۷۰۷
۳	دریافتی حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی	۱۷۹۰۵	۲۷۵	۵۳۰۲	۱۱۸
۴	منابع حاصل از اصلاح نرخ گاز خوراک پتروشیمی، پالایشگاه و صنایع				
۵	صادرات ال‌پی‌جی شرکت ملی پالایش و پخش	۷	-	-	۴۰۱
۶	فروش داخلی و صادرات اتان، ال‌پی‌جی و گوگرد شرکت ملی گاز	۲۶	-	-	۱۷
۷	معوقات و مطالبات سنواتی از پتروشیمی‌ها	۲۵۰۸	-	-	-
	مجموع	۶۳۶۰۵	۶۵۹۰۶	۳۰۵	۳۶۴۰۲+۵۹*

مأخذ: گزارش سازمان برنامه و بودجه و وزارت نفت در کمیسیون تلفیق.

* رقم ۵۹ هزار میلیارد تومان شامل مانده مصرف نشده سال ۱۴۰۰ و مطالبات و معوقات سازمان هدفمندی از دولت و تنخواه‌گردان است.

۱. به دلیل آنکه جدول تفکیک منابع هدفمندی در تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ ارائه نشده است، اطلاعات جدول از گزارش سازمان برنامه و بودجه در کمیسیون تلفیق اخذ شده است.

در خصوص فروش قیمت فروش داخلی فرآورده‌های نفتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ تغییر جدی صورت نگرفته است. به این معنا که قیمت فروش انواع بنزین و گازوئیل به خودروها و گاز مایع به خانوارهای فاقد لوله‌کشی گاز تغییری نخواهد یافت. قیمت گاز طبیعی نیز برای مشترکین خانگی، تجاری و عمومی تغییری نکرده است، اما بنابر جزء «۱» بند «الف» تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، قیمت فروش گاز طبیعی به صنایع افزایش می‌یابد. به این ترتیب که سقف نرخ خوراک پتروشیمی‌ها از ۵۰۰۰ تومان در سال ۱۴۰۱ به ۷۰۰۰ تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته و همچنین نسبت نرخ سوخت صنایع به خوراک پتروشیمی‌ها ۱۰ واحد در صد افزوده شد، البته پس از اصلاح لایحه در مجلس، در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ به دولت اجازه داده شده است تا نسبت به تعدیل نرخ خوراک گاز پتروشیمی‌ها و سوخت صنایع، مشروط به عدم کاهش منابع تبصره «۱۴» اقدام کند. در جدول شماره ۲، مقایسه قیمت فروش داخلی فرآورده‌های نفتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با قانون سال ۱۴۰۱ نمایش داده شده است.

جدول ۲. مقایسه قیمت فرآورده‌های نفت در تبصره «۱۴»

درصد تغییر	قیمت (تومان)		فرآورده	
	لایحه بودجه سال ۱۴۰۲	قانون بودجه سال ۱۴۰۱		
-۵.۳	۱۲۰۶	۱۲۷۴	سهمیه‌ای	بنزین
-۲۰.۵	۲۷۰۶	۲۷۷۴	آزاد	
-۲۰.۱	۳۲۰۶	۳۲۷۴	سوپر	
-۳۰	۱۱۱.۵	۱۶۰	سهمیه‌ای	گازوئیل
-۱۰.۵	۴۱۱.۵	۴۶۰	آزاد	
۰	۱۳۸۰	۱۳۸۰	صنایع	
۰	۰	۰	نیروگاهی	
۰	۱۳۸۰	۱۳۸۰	غیرنیروگاهی	نفتکوره
۰	۰	۰	نیروگاهی	
۰	۱۲۶	۱۲۶	گاز مایع	
-۱۷.۳	۳۰۶	۳۷۰	سوخت هوایی	
۰	۱۲۰۰	۱۲۰۰	Jp4	

کاهش قیمت فرآورده‌های نفتی بنزین و گازوئیل و سوخت هوایی در فروش محاسباتی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به دلیل فرض افزایش حدود ۳۰ درصدی کارمزد جایگاه‌داران سوخت است. طبق آیین‌نامه اجرایی تبصره «۱۴» در سال ۱۴۰۱ کارمزد جایگاه‌داران به‌طور میانگین ۴۵ درصد افزایش یافت^۱ و پیش‌بینی می‌شود که در سال آینده نیز با توجه به نرخ تورم، کارمزد جایگاه‌داران سوخت حداقل ۴۰ درصد افزایش یابد. لذا انتظار می‌رود قیمت فرآورده‌ها (دریافتی دولت) از ارقام درج شده در جدول ۲، نیز کمتر باشد. فروش محاسباتی قیمت گاز طبیعی نیز در جدول ۳، ارائه شده است.

۱. مطابق با آیین‌نامه اجرایی تبصره «۱۴» و دستورالعمل وزارت نفت، کارمزد جایگاه‌داران در سال ۱۴۰۱ به‌صورت پلکانی بر حسب حجم فروش فرآورده در دو سطح تعیین شد. جایگاه‌دارانی که بیش از ۶۵۰ هزار لیتر در ماه فروش دارند، کمی کارمزد بیشتری دریافت می‌کنند.

جدول ۳. مقایسه فروض قیمتی گاز طبیعی

قیمت (تومان) با احتساب عوارض و مالیات ارزش افزوده		درصد تغییر	
قانون بودجه سال ۱۴۰۱		لایحه بودجه سال ۱۴۰۲	
گاز طبیعی خانگی، تجاری و عمومی	۱۲۷	۱۲۷	۰
سی ان جی	۵۲۱	۵۲۱	۰
گاز خوراک	۵۷۵۰	۸۰۵۰	۴۰
پتروشیمی	گاز سوخت (۴۰ درصد خوراک)	۲۳۰۰	۷۵
فولاد (۴۰ درصد خوراک)	۲۳۰۰	۴۰۲۵	۷۵
پالایشگاه‌ها و تلمبه‌خانه‌ها (۴۰ درصد خوراک)	۲۳۰۰	۴۰۲۵	۷۵
آلومینیوم و مس، سرب، نیکل و چدن (۴۰ درصد خوراک)	۱۷۲۵	۳۲۲۰	۸۶
سیمان (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
انواع آجر (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
قند و شکر (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
صنایع شیشه، بلور و چینی (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
کاشی سرامیک و صنایع نسوز (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
صنایع غیر عمده (۱۰ درصد خوراک)	۵۷۵	۱۶۱۰	۱۸۰
گاز نیروگاه‌ها	۱۰	۱۰	۰
کارمزد جایگاه‌داران سی.ان.جی	۳۳۷۴	۲۲۳۷	۵۰

مأخذ: گزارش وزارت نفت در کمیسیون تلفیق بودجه سال ۱۴۰۲.

همان‌طور که اشاره شد نرخ گاز طبیعی مشترکین خانگی و تجاری نسبت به سال گذشته تغییری نکرده است. نرخ گاز سی.ان.جی در فروش قانون بودجه سال ۱۴۰۱، ۵۲۱ تومان بود و در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نیز افزایش نیافته است، اما علی‌رغم آن، در سال ۱۴۰۱ جهت حمایت و جبران کارمزد جایگاه‌داران سی.ان.جی قیمت فروش گاز مایع در جایگاه به خودروهای سواری به رقم ۵۷۰ تومان افزایش یافت و پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۲ نیز به همین ترتیب عمل شود. قیمت گاز صنایع مختلف تابعی از نرخ گاز خوراک پتروشیمی هاست و نرخ خوراک پتروشیمی‌ها نیز بنابر بند «الف» ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) و دستورالعمل ابلاغی وزارت نفت، براساس فرمولی از میانگین چهار هاب گازی شامل هاب‌های انگلیس، هلند، آمریکا و کانادا و همچنین میانگین وزنی قیمت فروش داخلی و صادراتی گاز طبیعی تعیین می‌شود. در سال ۱۴۰۱ سقف قیمت گاز خوراک پتروشیمی‌ها معادل ۵۰۰۰ تومان تعیین شد که با احتساب ۱۵ درصد عوارض و مالیات به ۵۷۵۰ تومان می‌رسد. در تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ سقف قیمت خوراک پتروشیمی‌ها معادل ۷۰۰۰ هزار تومان ذکر شده است که با احتساب عوارض‌های قانونی^۱ برابر با ۸۰۵۰ تومان می‌شود (البته منابع این تبصره با فرض قیمت سقف محاسبه و در لایحه درج شده است). همان‌طور که گفته شد نرخ گاز طبیعی سایر صنایع به صورت کسری از نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها تعیین می‌شود که در تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ این کسر به میزان ۱۰ واحد درصد نسبت به سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است.

منابع تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به مانند سال‌های گذشته با ابهام‌هایی همراه است. از جمله اینکه مطابق با قانون هدفمند کردن یارانه‌ها تنها درآمدهای حاصل از اصلاح نرخ فروش داخلی حامل‌های انرژی باید به عنوان دریافتی‌های این تبصره منظور شود و لذا منابع حاصل از صادرات فرآورده‌های

۱. در فروش گاز طبیعی به مشترکین به ازای هر متر مکعب، ۱۵ درصد قیمت پایه به عنوان مالیات و عوارض ارزش افزوده اخذ می‌شود که تقریباً نیمی از آن سهم خزانه دولت و نیمی دیگر سهم شهرداری‌های کشور است. از این رو، سقف قیمت ۷۰۰۰ تومانی برای خوراک پتروشیمی‌ها با اعمال مالیات ارزش افزوده ۱۵ درصدی به ۸۰۵۰ تومان می‌رسد.

نفتی اساساً جزء دریافتی‌های قانون نیست. از سوی دیگر با توجه به عملکرد منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و پیش‌بینی از چشم‌انداز بازار فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی، ظرفیت تولید کشور و سناریوهای مختلف نرخ ارز، تحقق میزان درآمدهای پیش‌بینی شده از محل موارد مذکور با ابهام و چالش‌های بسیار زیادی روبروست. از آنجا که هزینه‌ها (مصارف) هدفمندی یارانه‌ها از جنس هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر و بسیار ضروری هستند، عدم تحقق منابع تبصره «۱۴» به استقراض یا دریافت تنخواه توسط سازمان هدفمندی یارانه‌ها از بانک مرکزی یا استفاده از منابع عمومی منجر می‌شود. آسیب دیگر ناپایداری منابع تبصره «۱۴»، زیان شدید و اختلال در برنامه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی حوزه انرژی است. هزینه‌های شرکت ملی گاز، شرکت ملی نفت و شرکت ملی پالایش پخش فرآورده‌های نفتی بابت تولید، انتقال، توزیع و فروش فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی از محل منابع تبصره «۱۴» پرداخت می‌شود. به این دلیل زمانی که سازمان هدفمندی یارانه‌ها با عدم تحقق منابع مواجه می‌شود، منعطف‌ترین هزینه برای صرفه‌جویی و عدم تخصیص، هزینه‌های شرکت‌های دولتی است. شاهد مطلب آنکه در ۹ ماهه سال ۱۴۰۱ عملکرد تخصیص اعتبارات شرکت‌های دولتی مجموعاً ۵۰ درصد مقدار مصوب قانون بودجه است. به طور خاص، ۲۶ هزار میلیارد تومان از منابع شرکت ملی گاز که مقرر بود به صورت جمعی-خرجی پس از واریز به حساب سازمان هدفمندی یارانه‌ها به خود شرکت باز گردد، علی‌رغم دریافت به شرکت پرداخت نشده است. علاوه بر شرکت‌های دولتی حوزه انرژی، شرکت‌های خصوصی فعال در حوزه بهینه‌سازی انرژی نیز از عدم پایداری منابع تبصره «۱۴» به شدت متضرر می‌شوند. براساس ماده «۱۲» قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، دولت مکلف است بابت اجرای طرح‌های بهینه‌سازی انرژی که با سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی انجام می‌شود، از محل منافع طرح یا انرژی صرفه‌جویی شده، اصل و سود شرکت‌های خصوصی بهینه‌سازی را پرداخت نماید. تعهدات دولت از این بابت هر ساله در تبصره «۱۴» قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود. در صورت عدم تحقق منابع هدفمندی یارانه‌ها، تعهدات دولت به شرکت‌های بهینه‌سازی بخش خصوصی که موجب صرفه‌جویی یا افزایش تولید شده‌اند، باز پرداخت نمی‌شود. مؤید مطلب آنکه در ۹ ماهه سال ۱۴۰۱ مصارف مربوط به ماده «۱۲» قانون رفع موانع تولید هیچ عملکردی نداشته است و پیش‌بینی می‌شود تا انتهای سال نیز پرداختی صورت نگیرد. طبیعی است که این گونه نقض قرارداد و عدم ایفای تعهدات علاوه بر آنکه مشکلات مختلفی را برای شرکت‌هایی که تاکنون سرمایه‌گذاری کرده‌اند پدید می‌آورد، اعتماد و انگیزه سایر شرکت‌های بخش خصوصی را برای اجرای طرح‌های جدید نیز از بین می‌برد. برای کاهش آسیب حوزه بهینه‌سازی انرژی و سرمایه‌گذاری در بالادست نفت و گاز، اقدامات مثبتی در جریان قانون بودجه سال ۱۴۰۲ صورت گرفت، از جمله آنها افتتاح دو حساب جدید برای بهینه‌سازی و سرمایه‌گذاری نفت و گاز است. براساس بند «ن» تبصره «۱»، به ازای هدررفت گاز مشعل (فلر) از جمله گازهای همراه نفت و گاز مشعل واحدهای پالایش و فراوری گاز و همچنین هدررفت گاز طبیعی در شبکه سراسری ناشی از تلفات شبکه و گازهای محاسبه نشده در زنجیره انتقال و توزیع گاز طبیعی، شرکت‌های تابعه وزارت نفت موظفند از محل منابع داخلی خود به صورت ماهانه به حساب بهینه‌سازی مصرف انرژی عوارض بپردازند. بند «ص» تبصره «۱» وزارت نفت را مکلف می‌کند تا از طریق منابع حاصل از فروش داخلی و صادرات محصولات فرعی گازی از جمله اتان، پروپان، بوتان، پنتان و گوگرد، حساب «سرمایه‌گذاری نفت و گاز کشور» را ایجاد و متناسب با وصول درآمد به صورت ماهانه به این حساب واریز کند. منابع این حساب صرفاً باید برای سرمایه‌گذاری در اکتشاف، تولید و اکتشاف صنایع بالادستی نفت و گاز هزینه شود. در مجموع با توجه به اهمیت نکات ذکر شده در خصوص لزوم پایداری منابع هدفمندی یارانه‌ها، در ادامه به تحلیل و برآورد میزان تحقق دریافتی‌های تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پرداخته می‌شود.

تحلیل منابع لایحه

اهم نکات مربوط به فروض مقادیر و قیمت‌های فروش فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی در تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ عبارتند از:

- در مفروضات محاسباتی، ظرفیت تولید فرآورده‌های نفتی نسبت به عملکرد و برنامه تولید سال ۱۴۰۱، برای هر فرآورده در بازه ۲ تا ۵ میلیون لیتر در روز افزوده شده است. با توجه به اینکه به احتمال زیاد پالایشگاه‌های جدید در سال آینده به تکمیل و بهره‌برداری نمی‌رسند، افزایش ظرفیت تولید نسبت به عملکرد سال گذشته محل تردید است.^۱ شایان ذکر است افزایش تقاضای مصرف داخلی بنزین و گازوئیل به اندازه‌ای است که پیش‌بینی می‌شود سال ۱۴۰۲ خالص صادرات این دو محصول منفی شده و واردکننده خواهیم بود.^۲
- ظرفیت تولید فرآورده‌های نفتی مفروض در لایحه بودجه، مجموع ظرفیت پالایشگاه‌های نفتی و پتروشیمی‌های خوراک مایع است. به دلیل افزایش شدید تقاضای مصرف داخلی فرآورده‌های نفتی (به خصوص بنزین و گازوئیل) و برای تأمین نیاز کشور، محصولات پتروشیمی‌های خوراک مایع با خوراک تحویلی به آنها تهاتر شده و در داخل به نرخ ترجیحی عرضه می‌شود. از آنجایی که خوراک تحویلی به این پتروشیمی‌ها در منابع عمومی بودجه لحاظ شده است، لذا در نتیجه این

۱. پالایشگاه آبادان از محل افزایش خوراک نفت خام دریافتی می‌تواند افزایش ظرفیت داشته باشد که بنابر تبصره «۱» لایحه بودجه منابع حاصل از افزایش تولید باید برای بازپرداخت تعهدات سرمایه‌گذاری آن صرف شود.

۲. همچنانکه در سال جاری نیز در مقطعی از اوج مصرف واردات انجام شد.

تهاتر درآمد ردیف فروش داخلی خوراک میعانات گازی به پتروشیمی‌ها در منابع عمومی بودجه کاهش می‌یابد. اگرچه این اقدام بر منابع هدفمندی تأثیری ندارد. ■ قیمت صادراتی فرآورده‌های نفت کوره و گاز مایع در فروش لایحه بودجه به اندازه قابل توجهی بالاتر از قیمت‌های فعلی بازار انرژی و چشم‌انداز سال آتی در نظر گرفته شده‌اند. به‌طوری که پیش‌بینی می‌شود قیمت نفت کوره حداقل ۲۶ درصد و قیمت گاز مایع ۴۲ کمتر از فروش لایحه بودجه خواهد بود. ■ حجم صادرات گاز مایع پالایشگاهی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ روزانه ۵,۰۲ میلیون لیتر در نظر گرفته شده است. همچنین ظرفیت تولید گاز مایع نیز ۱,۳ میلیون لیتر در روز افزایش یافته و به ۱۲ میلیون لیتر در روز رسیده است. این در حالی است که تولید گاز مایع در ۹ ماهه سال ۱۴۰۱ روزانه ۱۰ میلیون لیتر و صادرات آن ۱,۷ میلیون لیتر در روز بوده است. افزایش حدود ۳ برابری مقدار صادرات گاز مایع تنها مشروط به اجرای کامل طرح سد ف و افزایش قیمت داخلی جهت صرفه‌جویی و کاهش مصرف داخلی است. با وجود اینکه در قوانین بودجه سال‌های گذشته نیز کاهش مصرف داخلی از طریق سامانه سد ف پیش‌بینی شده بود، اما صرفه‌جویی قابل توجهی رخ نداده است، لذا با فرض ثبات قیمت، پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۲ نیز مصرف داخلی کاهش نیابد. ظرفیت تولید گاز مایع پالایشگاهی حدود ۲ میلیون تن در سال است که از این مقدار ۸۰۰ هزار تن توسط خانوارهای فاقد گاز لوله‌کشی مصرف شده و ۱ میلیون تن توسط خودروهای سواری سوزانده می‌شود و لذا ۲۰۰ هزار تن قابلیت صادرات وجود دارد. فرض لایحه بودجه بر این است که مصرف خودروهای سواری به‌طور کامل حذف شده و از این محل صادرات گاز مایع انجام پذیرد. توجه به این نکته ضروری است که اگر خودروهای سواری گاز مایع مصرف نکنند، تقاضای داخلی بنزین افزایش یافته و منابع هدفمندی بیش از پیش کاهش می‌یابد؛ زیرا بنزین قیمت بالاتری از گاز مایع دارد. ■ فرض محاسبه منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبنی بر این بوده است که قیمت گاز خوراک پتروشیمی‌ها، براساس فرمول وزارت نفت، در طول سال ۱۴۰۲ همواره در سقف ریالی خود یعنی ۷۰۰۰ تومان باقی خواهد ماند.^۲ با احتساب نرخ ۲۸۵۰۰ تومان اعلامی بانک مرکزی قیمت گاز خوراک قطعاً کمتر از ۷۰۰۰ تومان خواهد بود و همچنین چشم‌انداز از قیمت گاز هاب‌های منطقه‌ای کاهشی است. محاسبات نشان می‌دهد هر ۱۰۰۰ تومان کاهش نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها منجر به کاهش ۳۷ هزار میلیارد تومانی منابع هدفمندی می‌شود. این در حالی است که عرضه ارز پتروشیمی‌ها با نرخ بازار مبادله انجام می‌شود. به عبارتی در زمان محاسبه نرخ خوراک، نرخ ارز ۲۸,۵ در نظر گرفته شده و در زمان عرضه ارز حاصل از صادرات نرخ ارز در بازار مبادله با نرخ‌های بالاتر تعیین می‌شود. سیاست تعیین نرخ ارز ۲۸,۵ برای خوراک پتروشیمی‌ها و متناسب با آن سایر صنایع که نرخ سوخت آنها نسبتی از این نرخ است موجب کاهش بیش از ۷۰ هزار میلیارد تومانی منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ خواهد شد. ■ عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده‌های نفتی ۱۲ هزار میلیارد تومان و عوارض و مالیات ارزش افزوده گاز طبیعی معادل ۳۶ هزار میلیارد تومان است. در متن جزء «۱» بند «الف» تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، سهم مالیات ارزش افزوده و عوارض شهرداری‌های کشور بر فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی از منابع هدفمندی مستثنا شده‌اند، لذا باید تنها به‌صورت جمعی خرجی و در راستای شفافیت در ارقام تبصره «۱۴» درج شوند. این در حالی است که براساس حکم جزء «۶» بند «الف» تبصره «۱۴» لایحه بودجه، سهم عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی معادل ۴۸ هزار میلیارد تومان برای تأمین یارانه نان به مصرف خواهد رسید که شامل سهم شهرداری‌ها به میزان ۲۴ هزار میلیارد تومان است. نکته دیگر آنکه در جدول ۵، درآمدهای منابع عمومی ردیف مالیات ارزش افزوده فرآورده‌های نفتی منعکس شده است (مالیات ارزش افزوده گاز طبیعی نیز در ردیف مالیات ارزش افزوده سایر کالاها مندرج است). در این صورت با تخصیص این مبلغ به یارانه نان در تبصره «۱۴» عملاً از منابع عمومی به میزان حدود ۲۴ هزار میلیارد تومان کاسته خواهد شد. ■ مهم‌ترین نکته درباره فروش داخلی فرآورده‌های نفتی مربوط به کارمزد جایگاه‌داران است. همان‌طور که در تبیین فروش لایحه گفته شد رشد کارمزد جایگاه‌داران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، ۳۰ درصد فرض شده است، اما با توجه به تورم سالیانه پیش‌بینی می‌شود این رشد در عمل در بازه ۴۰ الی ۴۵ درصد تعیین شود که این مسئله منجر به کاهش منابع تبصره «۱۴» خواهد شد. علاوه بر موارد فوق، در مفروضات محاسباتی منابع تبصره «۱۴» نرخ سوخت گازوئیل صنایعی که در زمان‌های قطعی گاز، گازوئیل دریافت می‌کنند حدود ۳,۵ برابر شده است. پیش‌بینی می‌شود این افزایش اجرایی نباشد و تحقق منابع حاصل از این افزایش با تردید روبروست. نکته مهم آنکه ۲۹۱ هزار میلیارد تومان از منابع تبصره «۱۴» معادل ۴۴ درصد از کل منابع هدفمندی (تبصره «۱۴») از محل صادرات فرآورده‌های نفتی حاصل شده و از نوع منابع ارزی است. همچنین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به صنایع که منابع حاصل از آن حدود ۴۰ درصد از منابع تبصره «۱۴» را تشکیل می‌دهد نیز براساس فرمولی وابسته به نرخ ارز تعیین می‌شود؛ لذا در مجموع ۸۴ درصد از منابع هدفمندی به سیاست ارزی دولت گره خورده است. از این رو، تحلیل منابع هدفمندی در دو سناریو قابل تحلیل است: اول آنکه دولت سیاست تثبیت نرخ ارز ۲۸۵۰۰ تومانی را در پیش گرفته و دوم آنکه نرخ ارز مرکز مبادله ارز و طلا برای این موارد در نظر گرفته شود. با توجه به مجموع نکاتی که در رابطه با منابع تبصره «۱۴» بیان شد و با در نظر گرفتن پیش‌بینی از چشم‌انداز تولید، مصرف، صادرات و قیمت‌های فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی در سال آینده، برآورده کسری منابع هدفمندی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در جدول شماره ۴، ارائه شده است. (جزئیات محاسبات و ارقام در پیوست).

۱. سامانه درخواست فرآورده‌های نفتی برای توزیع هوشمند گاز مایع به خانوار براساس کد ملی.

۲. در حال حاضر نرخ خوراک پتروشیمی‌ها براساس فرمول معادل ۱۸ سنت است. لذا با ارز حدود ۴۰ هزار تومان قیمت گاز خوراک به ۷۰۰۰ تومان خواهد رسید.

جدول ۴. پیش‌بینی کسری منابع هدفمندی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ (میلیارد تومان)

عنوان	لایحه	سناریو نرخ ارز ۲۸۵۰۰ تومان		سناریو نرخ ارز ۳۵۰۰۰ تومان	
		تحقق	کسری	تحقق	کسری
دریافتی حاصل از فروش داخلی فرآورده‌ها	۹۲۶۷۵	۹۱۵۸۸	۱۰۸۷	۹۱۵۸۸	۱۰۸۷
دریافتی حاصل از صادرات فرآورده‌ها و منابع پیش‌بینی شده از محل افزایش قیمت	۲۹۱۸۵۲	۱۸۱۰۵۵	۱۱۰۷۹۷	۲۲۲۳۴۸	۶۹۵۰۴
دریافتی حاصل از فروش گاز طبیعی و اصلاح نرخ خوراک پتروشیمی‌ها	۲۷۵۳۱۳	۲۳۷۶۰۳	۳۶۷۷۷	۲۷۵۳۱۳	۰
مجموع	۶۵۹۸۴۰	۴۹۳۷۴۰	۱۴۸۶۶۱	۵۶۷۵۶۹	۷۰۵۹۱

مأخذ: محاسبات کارشناسی.

اهم تغییرات تبصره (۱۴) لایحه تا قانون بودجه سال ۱۴۰۲

مصوبات مجلس شورای اسلامی از حیث منابع تغییرات زیادی در لایحه بودجه دولت ایجاد نکرده است. با وجود این، اهم تغییرات ایجاد شده توسط مجلس عبارتند از:

■ جزء «۱» بند «الف» تبصره «۱۴» با اصلاحی همراه شد که مطابق با آن دولت مجاز است جهت حمایت از صنایع، نسبت به تعدیل نرخ خوراک گاز پتروشیمی‌ها و سوخت صنایع مشروط به عدم کاهش منابع مذکور در صدر این جزء اقدام کند. اگرچه این اصلاح اختیار تعیین قیمت گاز طبیعی صنایع را به دولت سپرده و آن را به عدم کاهش منابع مقید کرده است، پیش‌بینی می‌شود مطابق آنچه در تحلیل منابع هدفمندی گفته شد نرخ گاز صنایع نسبت به فروش لایحه بودجه کاهش یابد.

■ طبق بند «ز» که در مجلس به احکام تبصره «۱۴» افزوده شد، شرکت‌های تابعه وزارت نفت موظفند تمامی دریافت‌های ارزی و ریالی منابع پیش‌بینی شده در قانون هدفمندی یارانه‌ها را به حساب‌های خزانه نزد بانک مرکزی تحت عنوان تمرکز وجوه منابع قانون هدفمندی یارانه‌ها واریز کند. وجوه مربوط به عوارض شهرداری‌ها، دهیاری‌ها، حق بیمه مشترکین گاز طبیعی و عوارض گازرسانی از مبادی اولیه وصول منابع مذکور توسط بانک مرکزی با هماهنگی خزانه‌داری کل کشور شناسایی، تسهیم و به تفکیک و به حساب دستگاه‌های اجرایی مربوطه واریز خواهد شد.

■ مطابق بند «ن» تبصره «۱» به‌ازای هدررفت هر مترمکعب گاز مشعل (فلر) ناشی از فعالیت کلیه واحدهای عملیاتی شرکت‌های تابعه، از جمله گازهای همراه نفت و گاز مشعل واحدهای پالایش و فراوری گاز، معادل پنج هزار (۵۰۰۰) ریال از محل منابع داخلی خود به‌صورت ماهانه به حساب بهینه‌سازی مصرف انرژی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع بند «س» این تبصره واریز نماید. همچنین، به‌ازای هر مترمکعب هدررفت گاز طبیعی در شبکه سراسری ناشی از تلفات شبکه و گازهای محاسبه‌نشده در زنجیره انتقال و توزیع گاز طبیعی بیش از حد مجاز، چهار درصد (۴٪) نسبت به گاز تزریقی به خطوط انتقال، عوارضی به میزان پانصد (۵۰۰) ریال از منابع داخلی خود به‌صورت ماهانه به حساب بهینه‌سازی مصرف انرژی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع بند «س» این تبصره پرداخت نماید.

■ مطابق بند «ص» تبصره «۱» دولت مکلف است از طریق وزارت نفت و با استفاده از منابع داخلی ارزی و ریالی شرکت تابعه ذی‌ربط وزارت نفت حاصل از فروش داخلی و صادرات محصولات فرعی گازی از جمله اتان، پروپان، بوتان، پنتان و گوگرد، حساب «سرمایه‌گذاری نفت و گاز کشور» را ایجاد و بارعایت قانون هدفمند کردن یارانه‌ها حداقل شصت درصد (۶۰٪) از این منابع را در سال ۱۴۰۲ تا سقف نهصد و پنجاه هزار میلیارد ریال متناسب با وصول درآمد به‌صورت ماهانه به این حساب واریز کند. منابع این حساب صرفاً به تأمین مالی در طرح‌های بالادستی نفت و گاز یا مشارکت سرمایه‌گذار خارجی و یا بخش خصوصی داخلی اختصاص می‌یابد.

■ در بند «ح» تبصره «۱۴» مجلس وزارت نفت را موظف کرد تا از طریق شرکت‌های زیرمجموعه و به‌منظور بهبود نظام توزیع بنزین و نفت‌گاز در کشور و کاهش قاچاق سوخت، به‌گونه‌ای اقدام نماید که تا پایان شش‌ماه ابتدای سال حداقل نوددرصد (۹۰٪) خودروهای بنزین‌سوز و نودوپنج‌درصد (۹۵٪) خودروهای نفت‌گاز سوز صرفاً از کارت‌های سوخت مختص خودرو استفاده نمایند. در صورت اجرای کامل این مصوبه می‌توان انتظار داشت با کاهش مصارف ناشی از قاچاق سوخت، نیاز به واردات بنزین و گازوئیل کاهش یابد یا ظرفیت صادرات این فرآورده‌ها فراهم شود که به تقویت منابع هدفمندی کمک شایانی خواهد کرد.

■ مطابق حکمی ذیل جدول تبصره «۱۴»، وزارت نفت موظف است تا ۴۰ درصد از منابع فروش داخلی و صادرات محصولات فرعی گاز از جمله اتان، پروپان، بوتان، پنتان و گوگرد را پس از کسر مصارف مربوط به بند «ص» تبصره «۱» در بودجه مصوب شرکت، بابت مصارف مربوط به جبران قدرت خرید

خانوارها ناشی از افزایش قیمت کالاهای اساسی از طریق پرداخت کالابرگ الکترونیکی و جبران افزایش مستمری خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی و سازمان بهزیستی به سازمان هدفمندی یارانه‌ها پرداخت کند.

درآمدهای ناشی از فروش محصولات فرعی گاز در بند «ص» تبصره «۱» همین قانون تعیین تکلیف شده است.^۱ بخشی از این منابع باید بابت سرمایه‌گذاری در افزایش تولید نفت و گاز مصرف شده و مابقی آن براساس فرض اولیه لایحه بودجه برای تأمین نیاز شرکت ملی گاز بابت هزینه‌های جاری آن برای تولید، انتقال و توزیع گاز طبیعی در کشور است.

جمع‌بندی

منابع تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به مانند سال‌های گذشته با ابهام‌هایی همراه است. از جمله اینکه مطابق با قانون هدفمند کردن یارانه‌ها تنها درآمدهای حاصل از اصلاح نرخ فروش داخلی حامل‌های انرژی باید به عنوان دریافتی‌های این تبصره منظور شود و لذا منابع حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی اساساً جزء دریافتی‌های قانون نیست. از سوی دیگر با توجه به عملکرد منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و پیش‌بینی از چشم‌انداز بازار فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی، ظرفیت تولید کشور و سناریوهای مختلف نرخ ارز، تحقق میزان درآمدهای پیش‌بینی شده از محل موارد مذکور با ابهام و چالش‌های بسیار زیادی روبروست. از آنجا که هزینه‌ها (مصارف) هدفمندی یارانه‌ها از جنس هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر و بسیار ضروری هستند، عدم تحقق منابع تبصره «۱۴» به استقراض یا دریافت تنخواه توسط سازمان هدفمندی یارانه‌ها از بانک مرکزی یا استفاده از منابع عمومی منجر می‌شود.

آسیب دیگر ناپایداری منابع تبصره «۱۴»، زیان شدید و اختلال در برنامه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی حوزه انرژی است. هزینه‌های شرکت ملی گاز، شرکت ملی نفت و شرکت ملی پالایش پخش فرآورده‌های نفتی بابت تولید، انتقال، توزیع و فروش فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی از محل منابع تبصره «۱۴» پرداخت می‌شود. به این دلیل زمانی که سازمان هدفمندی یارانه‌ها با عدم تحقق منابع مواجه می‌شود، معطوف‌ترین هزینه برای صرفه‌جویی و عدم تخصیص، هزینه‌های شرکت‌های دولتی است.

علاوه بر شرکت‌های دولتی حوزه انرژی، شرکت‌های خصوصی فعال در حوزه‌ی بهینه‌سازی انرژی نیز از عدم پایداری منابع تبصره «۱۴» به شدت متضرر می‌شوند. در صورت عدم تحقق منابع هدفمندی یارانه‌ها، تعهدات دولت به شرکت‌های بهینه‌سازی بخش خصوصی که موجب صرفه‌جویی یا افزایش تولید شده‌اند بازپرداخت نمی‌شود.

مطابق با ارزیابی کارشناسی محاسبات نشان می‌دهد هر ۱۰۰۰ تومان کاهش نرخ گاز خوراک پتروشیمی‌ها منجر به کاهش ۳۷ هزار میلیارد تومانی منابع هدفمندی می‌شود. در نتیجه اعلام نرخ تسعیر ۲۸۵۰۰ تومانی، بیش از ۷۰ هزار میلیارد تومان از منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ را کاهش می‌دهد.

فرض محاسبه منابع هدفمندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبنی بر این بوده است که قیمت گاز خوراک پتروشیمی‌ها، براساس فرمول وزارت نفت، در طول سال ۱۴۰۲ همواره در سقف ریالی خود یعنی ۷۰۰۰ تومان باقی خواهد ماند. در حال حاضر نرخ خوراک پتروشیمی‌ها براساس فرمول معادل ۱۸ سنت است. لذا با ارز حدود ۴۰ هزار تومان قیمت گاز خوراک به ۷۰۰۰ تومان خواهد رسید. در راستای اصلاح مسئله فوق پیشنهاد می‌شود نرخ تسعیر ارز جهت محاسبه نرخ خوراک پالایشگاه‌ها و پتروشیمی‌ها معادل متوسط نرخ فروش ارز صادراتی این شرکت‌ها در مرکز مبادله ارز و طلای ایران، تعیین شود.

۱. این روش تا اصلاح رابطه مالی شرکت‌های نفت و گاز با دولت می‌تواند به شفافیت نحوه خرج‌کرد این منابع و افزایش سرمایه‌گذاری‌های شرکت منجر شود.

جدول ۱. فروض قیمت و منابع حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی

پیش‌بینی درآمد	درآمد فروش لایحه سال ۱۴۰۲ (میلیارد تومان)	پیش‌بینی مصرف (میلیارد مترمکعب)	پیش‌بینی قیمت	قیمت لایحه سال ۱۴۰۲ با مالیات (ریال بر مترمکعب)	
۹۷۶۶.۳	۹۷۶۶.۳	۷۶.۹	۱۲۷۰	۱۲۷۰	گاز طبیعی (خانگی، تجاری و عمومی)
۴۹۴۹.۵	۴۹۴۹.۵	۹.۵	۵۲۱۰	۵۲۱۰	سی ان جی
۶۶۰۳۳	۷۷۰۳۸.۵	۹.۵۷	۶۹۰۰۰	۸۰۵۰۰	گاز خوراک
۴۳۱۲۵	۵۰۳۱۲.۵	۱۲.۵	۳۴۵۰۰	۴۰۲۵۰	پتروشیمی گاز سوخت (۵۰ درصد خوراک)
۴۳۱۲۵	۵۰۳۱۲.۵	۱۲.۵	۳۴۵۰۰	۴۰۲۵۰	فولاد و سایر فلزات (۵۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۲۹۳۲۵	۳۴۲۱۲.۵	۸.۵	۳۴۵۰۰	۴۰۲۵۰	پالایشگاه‌ها و تلمبه‌خانه‌ها و صنایع پایین‌دستی (۵۰ درصد خوراک)
۱۱۰۴۰	۱۲۸۸۰	۸	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	سیمان (۲۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۴۸۳۰	۵۶۳۵	۳.۵	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	آجر (۲۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۱۶۵۶	۱۹۳۲	۱.۲	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	(۲۰ درصد خوراک پتروشیمی) قند و شکر
۱۵۱۸	۱۷۷۱	۱.۱	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	صنایع شیشه و بلو و چینی (۲۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۲۷۶۰	۳۲۲۰	۲	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	کاشی سرامیک و صنایع نسوز (۲۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۴۲۲۲.۸	۴۹۲۷	۱.۵۳	۲۷۶۰۰	۳۲۲۰۰	آلومینیوم و مس، سرب، نیکل و چدن (۴۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۱۸۶۳۰	۲۱۷۳۵	۱۳.۵	۱۳۸۰۰	۱۶۱۰۰	صنایع غیرعمده (۲۰ درصد خوراک پتروشیمی)
۰	۰	۸۰	۱۰۰	۱۰۰	گاز نیروگاه‌ها
۲۴۰۹۸۱	۲۷۸۶۹۱	۲۴۰.۳			جمع
۳۳۷۸	۳۳۷۸	کسر می‌شود کارمزد جایگاه CNG			
۲۳۷۶۰۳	۲۷۵۳۱۳	خالص			
۳۷۷۱۱	اختلاف				

جدول ۲. پیش‌بینی فروش داخلی و صادرات فرآورده‌های نفتی

پیش‌بینی فروش داخلی و صادرات فرآورده‌های نفتی							
فرآورده	مصرف داخلی (میلیون لیتر در روز)	صادرات (میلیون لیتر در روز)	نرخ داخلی با کسر حق‌العمل جایگاه (ریال)	نرخ صادراتی (دلار)	درآمد داخلی (میلیارد تومان)	درآمد صادراتی (دلار)	درآمد صادراتی (میلیارد تومان)
بنزین سهمیه‌ای	۵۹.۶	۲۰.۳	۱۱۸۳۵	۰.۶۳۸	۲۵۷۴۵	۵۳۵۱۸۱۲۵۰	۱۸۷۳۱.۳
بنزین آزاد	۴۸.۹		۲۶۸۳۵		۴۷۸۹۶		
بنزین سوپر	۱.۵		۳۱۸۳۵		۱۷۴۳		
جمع	۱۱۰		—		۷۵۳۸۴		
نفت‌گاز	۶۲	۱۰.۲	۹۷۰	۰.۶۳۲	۲۱۹۵	۲۷۶۸۱۶۰۰۰	۹۶۸۸.۶
	۲		۳۹۷۰		۲۹۰		
	۲۱.۱		۱۳۸۰۰		۱۰۶۲۸		
	۲۹.۵		۰		۰		
	۱۱۴.۶		—		۱۳۱۱۳		
نفت‌کوره	۴	۴۴.۷	۱۳۸۰۰	۰.۳۹۶	۲۰۱۵	۶۴۶۰۹۳۸۰۰۰	۲۲۶۱۳۲.۸
	۲۳.۳		۰		۰		
	۲۷.۳		—		۲۰۱۵		
گاز مایع	۹	۱.۷	۱۲۶۰	۰.۳۵۱	۴۱۴	۲۱۷۷۹۵۵۰۰	۷۶۲۳
سوخت هوایی	۴۰.۹	۰.۱	۳۰۶۰	۰.۶۵۶	۵۴۷	۲۳۹۴۴۰۰۰	۸۳۸
JP4	۰.۱۳	۰	۱۲۰۰۰	۰.۶۵۶	۵۷	۰	۰
نفت سفید	۴	۱.۹۳	۴۰۰	۰.۶۵۶	۵۸	۴۶۲۱۱۹۲۰۰	۱۶۱۷۴
جمع (میلیارد تومان / دلار)					۹۱۵۸۸	۶.۳۵	۲۲۲۳۴۸
جمع کل (هزار میلیارد تومان)					۳۱۴		
فرض صادرات لایحه بودجه (میلیارد دلار)					۸.۶۹۱		
فرض صادرات لایحه بودجه (هزار میلیارد تومان)					۲۹۱.۸		
فرض فروش داخلی لایحه بودجه (هزار میلیارد تومان)					۹۲.۶۷		
فرض جمع کل فرآورده‌های نفتی لایحه بودجه (هزار میلیارد تومان)					۳۸۴.۴۷		

جدول ۳. فروض فرآورده‌های نفتی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

فرآورده	تولید		مصرف		صادرات		قیمت صادراتی	قیمت داخلی
	عملکرد ۷ ماهه سال ۱۴۰۱	لایحه سال ۱۴۰۲	عملکرد ۷ سال ماهه ۱۴۰۱	لایحه سال ۱۴۰۲	عملکرد ۷ سال ماهه ۱۴۰۱	لایحه سال ۱۴۰۲		
بنزین سهمیه‌ای بنزین آزاد بنزین سوپر جمع	۱۰۵۰۲	۱۰۷۰۷	۱۰۳	۵۹۰۶	۲۰۲	-۲۰۳	۰۰۷۲	۱۲۰۶۰
				۴۸۰۹				۲۷۰۶۰
				۱۰۰۵				۳۲۰۶۰
				۱۱۰				-
غیر نیروگاهی غیر سهمیه‌ای صنایع نیروگاهی جمع غیر نیروگاهی نیروگاهی جمع	۱۰۸۰۴	۱۱۳۰۴	۱۰۷	۶۲	۱۰۴۱	-۱۰۲	۰۰۶۸	۱۱۱۵
				۲				۴۱۱۵
				۲۱۰۱				۱۳۸۰۰
				۲۹۰۵				۰
				۱۱۴۰۶				-
غیر نیروگاهی نیروگاهی جمع	۶۷	۷۲	۲۱	۴	۴۶	۴۴۰۷	۰۰۵	۱۳۸۰۰
				۲۳۰۳				۰
				۲۷۰۳				-
گاز مایع	۱۰۰۴	۱۲۰۰۲	۸۰۷	۷	۱۰۷	۵۰۰۲	۰۰۵	۱۲۶۰
سوخت هوایی	۴۰۲۱	۵	۴۰۱۵	۴۰۹	۰۰۰۶	۰۰۱	۰۰۷۲	۳۰۶۰
JP4	۰۰۰۵	۰۰۱۳	۵	۰۰۱۳	۰	۰	۰۰۷۲	۱۲۰۰۰
نفت سفید	۳۰۴	۵۰۹	۲۰۷	۴	۰۰۷۷۳	۱۰۹۳	۰۰۷	۰

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir